

Київський університет імені Бориса Грінченка
Факультет педагогічної освіти
Кафедра дошкільної освіти

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з наукової роботи

Наталія ВІННИКОВА

серпня 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ДИТИНА І РОДИНА В СУЧАСНОМУ СТРАТИФІКОВАНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

для аспірантів

спеціальності 012 «Дошкільна освіта»

освітнього рівня третього (освітньо-наукового)

освітньо-наукової програми «Дошкільна освіта»

Київ – 2023

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни	Вибіркова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	Українська	
Загальний обсяг кредитів/ годин	6/180	
Рік навчання	3	3
Семестр	5	5
Кількість змістових модулів з розподілом:	2	2
Обсяг кредитів	6	6
Обсяг годин, в тому числі:	180	180
Аудиторні	48	24
Модульний контроль	12	-
Самостійна робота	120	156
Форма семестрового контролю	Залік	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета – формування професійної компетентності майбутніх докторів філософії в галузі дошкільної освіти щодо врахування призначення, структури, змісту діяльності та особливостей здійснення психолого-педагогічного дослідження в закладах дошкільної освіти сучасного стратифікованого соціуму.

Завдання курсу:

1. Розширити знання здобувачів наукового ступеня доктора філософії в галузі дошкільної освіти про страти сучасного суспільства, їх цінності, психологічні особливості дітей дошкільного віку та спрямованість родинного й суспільного виховання.
2. Навчити критично оцінювати сучасні технології дошкільної освіти та доцільність їх використання в закладах дошкільної освіти різного типу.
3. Формувати вміння аспірантів творчо застосовувати знання з педагогіки, психології, фахових методик в роботі з дітьми дошкільного віку з різних стратів соціуму та їх родинами.
4. Формувати вміння аспірантів методично грамотно застосовувати методи психолого-педагогічного дослідження в закладах дошкільної освіти різного типу.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Дитина і родина в сучасному стратифікованому суспільстві» відповідно до освітньо-наукової програми спеціальності формується *інтегральна компетентність*: здатність до наукового пошуку, організації та проведення наукових досліджень з метою розв'язання складних спеціалізованих задач та практичних проблем у сфері дошкільної освіти.

Фахові компетентності.

ФК 7. Здатність до диференціації та самостійної постановки завдань педагогічної діяльності в системі дошкільної освіти відповідно її ключових суб'єктів і змісту, видів та напрямів у контексті запитів соціуму, інтересів та потреб особистості.

ФК 9. Здатність до розробки науково-методичного забезпечення процесу формування у дітей життєвої компетентності та дошкільної зрілості.

3. Результати навчання за дисципліною

ПРН 13. Здатен до аналізу, реалізації та вдосконалення вимог освітніх стандартів у галузі дошкільної освіти шляхом проведення дослідження різних аспектів діяльності дітей та педагогів у дошкільних закладах; створення методичного забезпечення освітнього процесу закладу дошкільної освіти, організації різних форм методичної роботи, аналізу й розповсюдження передового педагогічного досвіду, аналізу та планування освітньої діяльності з використання альтернативних педагогічних технологій; застосування методів психолого-педагогічного дослідження в практиці дошкільної освіти.

ПРН 14. Володіє знаннями про пренатальний та перинатальний розвиток дитини. Розуміється в особливостях розвитку і виховання дітей із різних стратів суспільства, передбачає та розробляє стратегії виховання; здатен виховувати основи культури використання медіапродукції у дітей дошкільного віку, зокрема: здійснювати педагогізацію батьків з питань виховання у дітей основ культури використання медіапродукції; створювати предметно-ігрове медіасередовище з метою збагачення досвіду дітей щодо використання медіапродукції.

4. Структура навчальної дисциплін
Тематичний план для денної форми навчання

№ з/п	Назва змістових модулів, тем	Розподіл годин між видами роботи				
		Аудиторна				Самостійна
		Усього	Лекцій	Семинарських	МКР	
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. ФЕНОМЕН СУБКУЛЬТУРИ ДИТИНСТВА В СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ						
	Тема 1. Сучасна сім'я в контексті соціокультурних реалій	16	2	2		12
	Тема 2. Формування етновиховного освітнього простору як важлива умова соціалізації дитини дошкільного віку	18	2	4		12
	Модульний контроль	2			2	
	<i>Разом:</i>	36	4	6	2	24
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. СТРАТИФІКАЦІЯ СУСПІЛЬСТВА ЯК ПІДГРУНТЯ СТРАТИФІКАЦІЇ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ						
	Тема 3. Соціальна стратифікація: поняття та види	8	2			6
	Тема 4. Стратифікація суспільства, її вплив на сучасну сім'ю	10	2			8
	Тема 5. Психологічна характеристика дітей з різних стратів суспільства	14	2	2		10
	Тема 6. Особливості виховання дітей у стратифікованому суспільстві	14	2	2		10
	Модульний контроль	4			4	
	<i>Разом</i>	50	8	4	4	34
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ СІМ'Ї НА СОЦІАЛІЗАЦІЮ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ						
	Тема 7. Родинна соціалізація	6	2			4
	Тема 8. Принципи та стратегія сучасного сімейного виховання	24	2	2		20
	Тема 9. Сучасні програми та технології роботи з сім'ями з різних стратів, спрямовані на розвиток їхнього виховного потенціалу.	14	2	2		10
	Тема 10. Концептуальні ідеї та моделі соціально-педагогічної підтримки дітей і родин з різних статів суспільства в міжнародному досвіді	10	2			8
	Модульний контроль	4			4	
	<i>Разом</i>	58	8	4	4	42
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ IV. СИСТЕМА ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У СТРАТИФІКОВАНОМУ СУСПІЛЬСТВІ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ДІЯЛЬНОСТІ						
	Тема 11. Виховання дітей в альтернативних закладах дошкільної освіти	8	2	2		4

Тема 12. Виховання дітей у закладах дошкільної освіти різних типів.	8	2	2		4
Тема 13. Домашнє виховання дітей дошкільного віку. Інститут гувернерства в Україні.	6	2			4
Тема 14. Потреба, шляхи, способи об'єднання дітей з різних стратів соціуму.	12	2	2		8
Модульний контроль	2			2	
Разом	36	8	6	2	20
Усього	180	28	20	12	120

Тематичний план для заочної форми навчання

№ з/п	Назва змістових модулів, тем	Розподіл годин між видами роботи				
		Аудиторна				Самостійна
		Усього	Лекцій	Семінарських	МКР	
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. ФЕНОМЕН СУБКУЛЬТУРИ ДИТИНСТВА В СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ						
	Тема 1. Сучасна сім'я в контексті соціокультурних реалій	18	2			16
	Тема 2. Формування етновиховного освітнього простору як важлива умова соціалізації дитини дошкільного віку	16		2		14
	Разом:	34	2	2		30
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. СТРАТИФІКАЦІЯ СУСПІЛЬСТВА ЯК ПІДГРУНТЯ СТРАТИФІКАЦІЇ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ						
	Тема 3. Соціальна стратифікація: поняття та види	12	2			10
	Тема 4. Стратифікація суспільства, її вплив на сучасну сім'ю	12	2			10
	Тема 5. Психологічна характеристика дітей з різних стратів суспільства	10				10
	Тема 6. Особливості виховання дітей у стратифікованому суспільстві	14	2	2		10
	Разом	48	6	2		40
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ СІМ'Ї НА СОЦІАЛІЗАЦІЮ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ						
	Тема 7. Родинна соціалізація	8				8
	Тема 8. Принципи та стратегія сучасного сімейного виховання	22	2			20
	Тема 9. Сучасні програми та технології роботи з сім'ями з різних стратів, спрямовані на розвиток їхнього виховного потенціалу.	12		2		10
	Тема 10. Концептуальні ідеї та моделі соціально-педагогічної підтримки дітей і родин з різних статів суспільства в міжнародному досвіді	10	2			8
	Разом	52	4	2		46

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ IV. СИСТЕМА ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У СТРАТИФІКОВАНОМУ СУСПІЛЬСТВІ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ДІЯЛЬНОСТІ					
Тема 11. Виховання дітей в альтернативних закладах дошкільної освіти	12	2			10
Тема 12. Виховання дітей у закладах дошкільної освіти різних типів	12	2			10
Тема 13. Домашнє виховання дітей дошкільного віку. Інститут гувернерства в Україні.	8				8
Тема 14. Потреба, шляхи, способи об'єднання дітей з різних стратів соціуму.	14		2		12
<i>Разом</i>	46	4	2		40
<i>Усього</i>	180	16	8		156

5. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Феномен субкультури дитинства в соціокультурному просторі

Тема 1. Сучасна сім'я в контексті соціокультурних реалій.

Сім'я як підсистема суспільства і окрема педагогічна система. Сім'я як стійкий соціальний інститут. Тенденції розвитку сім'ї в Україні. Взаємодія сім'ї з різними соціальними інститутами, її залежність від держави і від державної політики відносно сім'ї та виховання дітей. Сімейне виховання як одна з форм соціалізації підростаючого покоління в суспільстві. Первинність виховання в сім'ї стосовно інших процесів, що відбуваються у суспільстві, вплив на психологію і поведінку сучасної дитини.

Основні поняття теми: суспільні взаємини, соціокультурні процеси, сімейні виховні взаємини, соціальне середовище, соціальний досвід.

Рекомендовані джерела.

Основні [1, 4, 5].

Додаткові [2, 5].

Лекція 1. Сучасна сім'я в контексті соціокультурних реалій

Семінарське заняття 1. Вплив динаміки соціокультурного простору на розвиток дитини дошкільного віку.

Тема 2. Формування етновиховного освітнього простору як важлива умова соціалізації дитини дошкільного віку.

Національна ідея як об'єднуючий, консолідуючий чинник у суспільному розвитку, що спрямований на формування активної життєвої позиції людини, становлення її як особистості. Актуальність відродження вітчизняних етнічних виховних традицій, надбань народної педагогіки на сучасному етапі розвитку суспільства. Етнокультурне середовище як створений людством духовний світ, що охоплює національні, соціальні, економічні, політичні та інші суспільні відносини і вироблені людством духовно-культурні цінності. Потенціал виховних можливостей народної педагогіки. Інтегральна роль традицій і звичаїв сімейного

виховання у відродженні культури і всіх сфер духовного життя суспільства. Вплив етнокультурного середовища на виховання й розвиток дитини дошкільного віку в умовах сімейного й суспільного виховання.

Основні поняття теми: етнопедagogіка, етнокультурний простір, етнокультурне середовище.

Рекомендовані джерела.

Основні [1, 4].

Додаткові [2, 5].

Лекція 2. Формування етновиховного освітнього простору як важлива умова соціалізації дитини дошкільного віку.

Семінарське заняття 2. Особливості становлення ціннісних орієнтацій дитини дошкільного віку в сучасному соціопросторі.

Семінарське заняття 3. Особливості становлення особистості дитини в умовах воєнного стану.

Змістовий модуль 2.

Стратифікація суспільства як підґрунтя стратифікації дошкільної освіти

Тема 3. Соціальна стратифікація: поняття та види.

Предмет і завдання курсу. Соціальна стратифікація як ієрархічно організована структура соціальної нерівності, яка існує в певному суспільстві в даний історичний проміжок часу. Страти – від лат. *stratum* – пласт, прошарок. Функціоналістський, конфліктологічний та еволюційний підходи до аналізу соціальної стратифікації. Страти в історії розвитку людства. Критерії нерівності: дохід (сімейний дохід), освіта, влада, престиж.

Соціальна стратифікація як необхідне, неминуче й універсальне явище, пов'язане з природним розмаїттям функцій соціальних ролей. Стратифікація – джерело, або імпульс розвитку суспільства. Роль системи цінностей у визначенні домінант співвідношення чотирьох критеріїв. Стратифікація суспільства в сучасній Україні. Характеристика стратів українського суспільства. Переміщення індивідів у соціальному просторі.

Основні поняття теми: страти, стратифікація, суспільство, нерівність.

Рекомендовані джерела.

Основні [1, 4, 5].

Додаткові [2, 5].

Лекція 3. Соціальна стратифікація: поняття та види.

Тема 4. Стратифікація суспільства та її вплив на сучасну сім'ю.

Пауль Наторп про мету виховання як поєднання індивіда з суспільством. Сім'я – об'єднання людей, пов'язаних спільністю побуту та взаємною відповідальністю, що ґрунтується на шлюбі та кровній спорідненості. Роль сім'ї у суспільстві. Основні функції сім'ї в суспільстві. Шлюб і сім'я як історично змінні явища. Дж. Голдторп про етапи історичного розвитку сім'ї.

Стан і тенденції розвитку сучасної сім'ї в Україні. Статистика сімей (17 млн). Розмір сім'ї – 3,1 – 4 особи. Вплив суспільної стратифікації на сімейне

середовище. Середовище – фактор розвитку особистості. Ефекти соціально-класових відмінностей.

Основні поняття теми: сім'я, сімейне середовище, стратифікація.

Рекомендовані джерела.

Основні [1, 4, 5].

Додаткові [2, 5, 6].

Лекція 4. Стратифікація суспільства та її вплив на сучасну сім'ю.

Тема 5. Психологічна характеристика дітей з різних стратів суспільства.

Соціальна і природна/фізіологічна нерівність дітей. Феномен «сирітство» та психологічні особливості його прояву у дітей, які перебувають на вихованні в інституційних закладах. Особливості розвитку і поведінки дітей, що виховуються в дитячих будинках. Деформованість життєво важливих якостей, таких, як: допитливість, пізнавальна активність, вибірковість у відносинах з однолітками і тими, хто займає провідну позицію, є старшими за віком, за статевою та гендерною приналежністю. Захисні новоутворення дітей-сиріт.

Особливості розвитку і поведінки дітей з малозабезпечених родин. Ставлення до праці та розвиток самостійності. Обмеження можливостей культурного розвитку.

Діти сільської місцевості та віддалених від центру країни районів. Вплив етнічних традицій та сімейного виховання на формування психологічних особливостей і поведінку дітей.

Характерні риси дітей «середнього» прошарку – інтелігенції. Вплив дошкільного закладу та спеціальних (додаткових) освітніх закладів на розвиток дитини.

Виховання дітей в заможних родинах. Виховне середовище і ранній педагогічний патронат. Відірваність від життєвих реалій. Особливості взаємин дітей з батьками. Проблеми формування взаємин з однолітками. Формування самоставлення дитини в умовах індивідуального навчання. Bratlash як спосіб виховання.

Психологічна характеристика дітей з надзаможних родин. Егоїстичність і егоцентричність дітей. Емоційна депривація і соціальна дезадаптація. Недовіра до людей і світу. Несамостійність і непристосованість до життя. Брак здорової змагальності і честолюбства. Вплив практики добродійності на формування характеру дитини.

Діти з особливими потребами в сучасному суспільстві. Інклюзивні практики українського суспільства.

Основні поняття теми: стратифікація суспільства, діти дошкільного віку, психологічні особливості, виховання.

Рекомендовані джерела.

Основні [1, 4, 5].

Додаткові [2, 5].

Лекція 5. Психологічна характеристика дітей з різних стратів суспільства.

Семінарське заняття 4: Психологічна характеристика дітей з різних стратів суспільства.

Тема 6. Особливості виховання дітей у стратифікованому суспільстві.

Вплив родинного і суспільного виховання на формування особистості дитини. Ієрархія цінностей в родині і суспільстві як вектори розвитку дитини. Дошкільні освітні та спеціалізовані заклади різних типів для дітей з різних стратів суспільства. Освітнє середовище міста і села. Додаткові освітні послуги і фінансові можливості родини як умова розвитку дитини. Колективне та індивідуальне виховання дітей.

Основні поняття теми: діти дошкільного віку, родинні цінності, суспільні цінності, виховання.

Рекомендовані джерела.

Основні [1, 4].

Додаткові [2, 5].

Лекція 6. Особливості виховання дітей у стратифікованому суспільстві.

Семінарське заняття 5: Особливості виховання дітей дошкільного віку у стратифікованому суспільстві.

Змістовий модуль 3. Психолого-педагогічні аспекти впливу сім'ї на соціалізацію дітей дошкільного віку

Тема 7. Родинна соціалізація.

Поняття соціалізації. Виховання дитини в сім'ї як соціально-педагогічне явище. Якість і зміст персонального середовища дитини. Параметри соціально-позитивного і соціально-негативного впливу родинного виховання на дитину в дошкільні роки. Родинна соціалізація. Гендерна соціалізація. Особистість як продукт соціалізації. Дитина як об'єкт, суб'єкт або жертва соціалізації. Поняття субкультури. Дитяча субкультура. Молодіжна субкультура.

Зв'язок між сім'єю та іншими інститутами соціального виховання і державою.

Основні поняття теми: діти дошкільного віку, родинна соціалізація, гендерна соціалізація, дитяча субкультура.

Рекомендовані джерела.

Основні [1, 4].

Додаткові [5].

Лекція 7. Родинна соціалізація

Тема 8. Принципи та стратегія сучасного сімейного виховання.

Виховна позиція сім'ї – усвідомлення цілей і завдань виховання, відповідальність за виховання дітей, форми і методи впливу на дітей, півень педагогічної культури. Особливості сімейного виховання. Педагогічні проблеми сучасного сімейного виховання. Найбільш розповсюджені типи батьківської любові до дитини. Сучасні типи батьківсько-дитячих взаємин. Особливості розвитку інтелектуальної, емоційної та комунікативної сфери сучасних дітей дошкільного віку. Загальні проблеми поведінки дітей (агресивність, неконтактність, регрес у поведінці, страхи та фобії, ревності). Попередження

«важковиховуваності» у дошкільному віці. Збереження фізичного та психічного здоров'я дитини у сім'ї. Організація ігрової, пізнавальної, трудової діяльності дитини у сім'ї.

Основні поняття теми: сімейне виховання, типи батьківсько-дитячих взаємин, проблеми поведінки, «важковиховуваність», фізичне здоров'я, психічне здоров'я, організація різних видів діяльності.

Рекомендовані джерела.

Основні [1, 4].

Додаткові [1,5].

Лекція 8. Принципи та стратегія сучасного сімейного виховання.

Семінарське заняття 6: Виховний потенціал сучасної сім'ї.

Тема 9. Сучасні програми та технології роботи з сім'ями з різних стратів, спрямовані на розвиток їхнього виховного потенціалу.

Поняття «виховання батьків» у вітчизняній та зарубіжній освітній практиці. Педагогізація сім'ї як один з напрямів розвитку освіти в Україні. Моделі виховного процесу для батьків: інформаційно-консультативна модель, модель групових консультацій, Адлерівська модель, учбово-теоретична модель, модель чуттєвої комунікації, модель заснована на трансакційному аналізі, їх порівняльна характеристика. Аналіз «руйнівних» моделей спілкування батьків з дітьми з різних стратів населення.

Ключові поняття теми: вимоги соціуму, виховання батьків запити батьків, моделі виховного процесу для батьків.

Рекомендовані джерела.

Основні [1,2,3, 4].

Додаткові [2,6].

Лекція 9. Сучасні програми та технології роботи з сім'ями з різних стратів, спрямовані на розвиток їхнього виховного потенціалу.

Семінарське заняття 7. Технології проектування взаємодії з різними типами сімей.

Тема 10. Концептуальні ідеї та моделі соціально-педагогічної підтримки дітей і родин з різних стратів суспільства в міжнародному досвіді.

Система державної і громадської допомоги різним цільовим групам та категоріям населення, які опинилися у важкій життєвій ситуації. Програми соціально-педагогічної підтримки в Україні та за кордоном. Соціально-педагогічний патронаж. Шляхи допомоги сім'ї на основі інтеграції виховних зусиль суспільства. Активізація соціально-педагогічної роботи з сім'ями за місцем їх проживання. Активізація громади у розв'язанні актуальних соціально-педагогічних проблем сімей, що належать до різних страт. Моделі соціальної політики і практики роботи з родинами: патерналістська, корпоративістська, етатистська та інші.

Основні поняття теми: соціально-педагогічна підтримка сімей, моделі соціальної політики і практики роботи з родинами, соціально-педагогічний патронаж.

Рекомендовані джерела.

Основні [1,2,3,4].

Додаткові [1,5].

Лекція 10. Концептуальні ідеї та моделі соціально-педагогічної підтримки дітей і родин з різних стратів суспільства в міжнародному досвіді.

Змістовий модуль 4.

Система закладів дошкільної освіти у стратифікованому суспільстві та особливості їх діяльності

Тема 11. Виховання дітей в альтернативних закладах дошкільної освіти.

Директивні документи: Конституція України, Закон України «Про освіту», ст. 22, Закон України «Про дошкільну освіту» ст. 11, Указ Президента України «Про додаткові заходи щодо підвищення якості освіти в Україні», Проект Концепції розвитку дошкільної освіти на 2017-2021рр, Концепція Державної цільової програми розвитку дошкільної освіти на період до 2021 року.

Інструктивно-методичні матеріали щодо організації форм роботи з дітьми, які не відвідують дошкільні навчальні заклади, Лист МОНУ від 18.12.2000р. №1/9 - 510 «Про організацію роботи з дітьми старшого дошкільного віку, які не відвідують ДНЗ», Лист МОНУ від 04.10.2007р. №1/9 - 583 «Про систему роботи з дітьми, які не відвідують ДНЗ», Лист Міністерства освіти і науки України від 17.12.2008р. №1/9-811 «Про здійснення соціально-педагогічного патронату», «Примірне положення про консультативний центр для батьків і дітей які виховуються у сім'ї від 30.06.2011р.; Підготовка до школи дітей, які не відвідують ЗДО. Варіативні організаційні форми роботи з дітьми, які не відвідують ЗДО.

Європейський досвід альтернативної дошкільної освіти: Центри розвитку дитини, альтернативні ЗДО (вальдорфські дошкільні заклади, садки Монтесорі), гувернерство, сімейне виховання (хоумскулінг), гуртки, клуби, соціально-педагогічний патронат, прогулянкові групи, суботні та недільні групи на базі діючих ЗДО, телебачення як неоальтернативна форма виховання, інформаційні портали.

Основні поняття теми: діти дошкільного віку, альтернативні заклади дошкільної освіти, педагог дітей дошкільного віку.

Рекомендовані джерела.

Основні [1,4,5].

Додаткові [1,2].

Лекція 11. Виховання дітей в альтернативних закладах дошкільної освіти.

Семінарське заняття 8: Виховання дітей в альтернативних закладах дошкільної освіти.

Тема 12. Виховання дітей у закладах дошкільної освіти різних типів.

Попередження соціальної ізоляції дітей з порушенням фізичного чи психічного розвитку (порушення слуху, зору, мовлення, опорно-рухового апарату, затримка психічного розвитку, емоційні, інтелектуальні порушення). Включення дітей з особливими потребами в освітній процес державного закладу

дошкільної освіти. Особливості організації освітнього середовища та побудови освітнього процесу у закладах дошкільної освіти різних типів. Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами. Робота з обдарованими дітьми. Досвід зарубіжних країн. Дуальна освіта.

Приватні заклади дошкільної освіти. Режим роботи, умови прийому дітей, комплектація груп, організація освітнього процесу. Особливості роботи з батьками вихованців. Вимоги до педагога.

Основні поняття теми: заклади дошкільної освіти, психоло-педагогічний супровід дітей.

Рекомендовані джерела.

Основні [1,4].

Додаткові [1,2].

Лекція 12. Виховання дітей у закладах дошкільної освіти різних типів.

Семінарське заняття 9: Особливості виховання дітей у закладах дошкільної освіти різних типів.

Тема 13. Домашнє виховання дітей дошкільного віку. Інститут гувернерства в Україні.

Переваги та недоліки домашньої дошкільної освіти. Гувернер і гувернантка – особи, які займаються індивідуальним навчанням і вихованням дітей у сім'ях чи в освітньо-виховних закладах закритого типу, умови перебування дітей в яких наближені до домашніх (за Є.Г. Сарапуловою). Причини, що спонукають батьків звернутись до послуг гувернерства: наявність дитини-інваліда в сім'ї, необхідність підготовки дитини до школи, необхідність індивідуальної роботи з відстаючими дітьми, необхідність індивідуальної роботи з обдарованими дітьми, допомога дитині у підготовці домашніх завдань, нагляд за дитиною в час, коли батьки знаходяться на роботі, необхідність у зв'язку з зайнятістю на роботі доручити виховання здорової дитини няні чи гувернантці, гувернери можуть виконувати роль батьків-вихователів у дитячих будинках сімейного типу.

Регулювання домашнього виховання в Міжнародному та Українському праві. Вклад психологічної науки у розвиток гувернерства (О.Ф. Лазурський, П.Ф.Лесгафт, Д.А.Колоци, С.Холл та ін). Типи характерів (за П. Лесгафтом), сформовані під впливом різних систем виховання: лицемірний, честолюбний, добродушний, забитий (забитий злісний, забитий м'який, пригнічений), нормальний. Пристосування виховної системи до вроджених особливостей дитини. Побудова партнерських взаємин з родинами вихованців. Роль самоосвіти у формуванні іміджу домашнього педагога.

Основні поняття теми: гувернер, гувернерство, Домашнє виховання, індивідуальний підхід.

Рекомендовані джерела.

Основні [1,4].

Додаткові [1,5].

Лекція 13. Домашнє виховання дітей дошкільного віку. Інститут гувернерства в Україні.

Тема 14. Потреба, шляхи, способи об'єднання дітей з різних стратів соціуму.

Соціальне самопочуття дітей з різних стратів суспільства. Життєві стратегії українських родин (активна і пасивна) і їх вплив на формування ціннісних орієнтирів дітей (К. Абульханова-Славська). Активність особистості у здійсненні її життєвої стратегії виявляється як здатність до оптимального балансу між бажаним і необхідним, особистісним і соціальним. О. Злобіна та В. Тихонович - життєва стратегія як «повторювана в основних сферах життєдіяльності поведінкова активність індивіда, ґрунтована на моделях подолання, пристосування або уникання перешкод, що виникають у процесі досягнення поставлених цілей».

Поняття культурної партиципації, культурної компетентності і культурної чутливості. Організація дозвілля дітей в умовах великих міст і малих населених пунктів. Арт-простори – засіб інтеграції суспільства. Долучення дітей до створення арт-просторів. Національні традиції, свята як засіб об'єднання дітей з різних стратів. Дитячо-батьківські, релігійні та громадські об'єднання. Неформальні дитячі об'єднання. Соціальні проекти, волонтерський рух у об'єднанні дітей з різних стратів суспільства. Роль педагогічної спільноти у формуванні основ громадянських почуттів дітей, їх ціннісних орієнтирів.

Основні поняття теми: ціннісні орієнтації, культурна партиципація, культурна компетентність, культурна чутливість, національні свята і традиції, соціальні проекти, волонтерський рух.

Рекомендовані джерела.

Основні [1,4,5].

Додаткові [1,5].

Лекція 14. Потреба, шляхи, способи об'єднання дітей з різних стратів соціуму.

Семінарське заняття 10: Педагогічні засоби об'єднання дітей з різних стратів соціуму.

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень аспірантів (денна форма)

Вид діяльності	Максимальна кількість балів за одиницю	Кількість одиниць до розрахунку	Максимальна кількість балів за вид
Відвідування лекцій	1	14	14
Відвідування семінарських занять	1	10	10
Робота на семінарському занятті	10	10	100
Виконання завдань для самостійної роботи	5	7	35
Модульна контрольна робота		150	
Максимальна кількість балів		309	
		$309: 100 = 3,09$	
Коефіцієнт		3,09	

Система оцінювання навчальних досягнень аспірантів (заочна форма)

Вид діяльності	Максимальна кількість балів за одиницю	Кількість одиниць до розрахунку	Максимальна кількість балів за вид
Відвідування лекцій	1	8	8
Відвідування семінарських занять	1	4	4
Робота на семінарському занятті	10	4	40
Виконання завдань для самостійної роботи	5	7	35
Максимальна кількість балів		87	
		$87: 100 = 0,87$	
Коефіцієнт		0,87	

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання

№	Вид роботи	Кількість годин		Форми звітності
		денна	заочна	
1	Виконання індивідуальних завдань: – побудова і презентація моделі стратифікації суспільства у XX та XXI столітті.	15		Презентація
2	– підібрати теоретичний та ілюстративний матеріал про соціальні групи як об'єкти і суб'єкти суспільних взаємин	20		Презентація
3	– спланувати в розділі власного наукового дослідження питання з врахування індивідуальних особливостей дітей дошкільного віку	30		Доповідь

4	– публікація статті та виступ на науково-практичній конференції	46		Стаття Презентація
5	– підготовка плану проведення дискусії зі студентами педагогічних спеціальностей на тему: “Чи може сучасний педагог бути “універсалом” і працювати з дітьми кожного страту суспільства?”	15		План
6	– аналіз досвіду організації додаткових освітніх послуг з дошкільної освіти в Україні.	15		Доповідь
7	– складання індивідуальної програми розвитку дитини дошкільного віку за заданими умовами.	15		Презентація

6.3. Критерії оцінювання рівня виконання завдань для самостійної роботи:

К-ть балів	Критерії оцінювання
5	завдання виконано якісно, самостійно та своєчасно; зміст завдання розкритий у повному обсязі, доцільно обрані інформаційні джерела, дібрана інформація систематизована й проаналізована; аспірант виявив ініціативність у пошуку додаткових джерел інформації та креативність у розумінні і творчому використанні набутих знань та умінь.
4	завдання виконано самостійно та своєчасно; зміст завдання загалом розкритий, однак включені матеріали, що не мають безпосереднього відношення до теми; виявлення схильності до системно-наукового аналізу , прагнення до творчого використання набутих знань та умінь, але за наявності незначних помилок.
3	завдання виконано не своєчасно, має місце порушення логіки й структури викладу матеріалу; робота не містить авторської думки; можливі суттєві помилки у виконанні завдань, але аспірант спроможний усунути їх під керівництвом викладача.
0-2	завдання виконано поверхово, фрагментарно, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення; несвоєчасне та неякісне виконання завдань, вияв не самостійності у роботі.

6.4. Форма семестрового контролю

Семестровий контроль проводиться у формі залікового оцінювання за результатами поточної успішності (проміжного контролю) з дисципліни «**Дитина і родина в сучасному стратифікованому суспільстві**».

6.5. Оцінювання освітніх досягнень аспірантів за системою ECTS

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90-100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

7. Рекомендовані джерела:

Основні:

1. Алексєнко Т. Ф. Сімейне виховання: концептуалізація ідей теорії і практики: монографія. Київ – Умань, ФОП Жовтий О. О., 2016. 437 с.
2. Андрощук І. В. Педагогічна взаємодія у професійній діяльності : навч. посібник. Хмельницький, ХНУ, 2017. 190 с.
3. Калашнікова С. А. Навчання дорослих на основі компетентнісно-орієнтованого підходу. 2018. 57с.
4. Маценко Л.М. Педагогіка сімейного виховання : підручник. вид. 3-тє, дооп., перероб. Київ: ЦП «Компринт», 2019. 376 с.
5. Україна 2030: Доктрина збалансованого розвитку. Львів, Кальварія, 2017. 168 с.

Додаткові:

1. Козак Л.В. Сучасна дошкільна освіта: європейський досвід *Освітологічний дискурс*. 2017. № 3-4 (18 - 19). С. 235 – 250.
2. Куценко О. Д. Суспільство нерівних: суперечності та виклики комплексних соціальних нерівностей: Тези доповідей та виступів учасників III Конгресу САУ «Нові нерівності — нові конфлікти: шляхи подолання». Харків, 2017. С. 11.
3. Про рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період дії воєнного стану в Україні: Лист МОН України від 02 квітня 2022 року – [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-rekomendaciyi-dlya-pracivnikiv-zakladiv-doshkilnoyi-osviti-na-period-diyi-voyennogo-stanu-v-ukrayini>
4. Підготовка майбутніх вихователів до роботи з дітьми дошкільного віку: компетентнісний підхід: монографія // за заг. ред. Г.В.Беленької, О.А.Половіної. Умань, ВПЦ «Візаві», 2015. 208 с.
5. Українське суспільство: Моніторинг соціальних змін 30 РОКІВ НЕЗАЛЕЖНОСТІ // Випуск 8 (22) - К.: Інститут соціології НАН України, 2021. 620 с.
6. Злобіна О. Г. Соціальні зміни та «Life story» або як «homo soveticus» перетворюється на «homo ukrainicus» // Держава та глобальні соціальні зміни: 25 років української незалежності: Матеріали VII міжнародної наук.-практ. конф. (м. Київ, 29-30 листопада 2016 р.) / укладачі А. А. Мельниченко, П. В. Кутуєв. Київ- Одеса, Типографія «Айс Принт», 2016.

Інтернет-ресурси:

1. Соціологія сім'ї : конспект лекцій для студентів спеціальності 054 «Соціологія» у 2-х частинах. Ч. I. Сім'я як соціальний інститут / Н.О. Ляшенко, Н.М. Семке. – Харків : НТУ «ХП», 2018. – 96 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/39139/1/Book_2018_Liashenko_Sotsiologhiia_simi
2. Назарова Г., Сотнікова Ю. Соціальна стратифікація сучасного українського суспільства // Тези конференції. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/21249/1/%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8-%D0%9D%D0%B0%D0%B7%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%93.%D0%92.%2C%20%D0%A1%D0%BE%D1%82%D0%BD%D1%96%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%AE.%D0%92..pdf>

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль 1.

Феномен субкультури дитинства в соціокультурному просторі

Семінарське заняття 1. Вплив динаміки соціокультурного простору на розвиток дитини дошкільного віку.

Теоретична частина.

Питання для обговорення

1. Проблеми соціалізації особистості у сучасному суспільстві.
2. Типи міжпоколінних відносин як соціокультурні фактори становлення особистості дитини дошкільного віку.
3. Соціокультурне середовище сучасної дитини дошкільного віку як зовнішня картина світу.

Практична частина.

Навести приклади впливу соціокультурних процесів, що відбуваються у суспільстві, на психологію і поведінку сучасної дитини.

Рекомендовані джерела.

Основні [1, 4, 5].

Додаткові [2, 5].

Семінарське заняття 2. Особливості становлення ціннісних орієнтацій дитини дошкільного віку в сучасному соціопросторі.

Теоретична частина.

Питання для обговорення

1. Процес становлення ціннісних орієнтацій дитини дошкільного віку.
2. Особливості прояву ціннісних орієнтацій дитини дошкільного віку у спілкуванні з однолітками, ігровій та інших специфічно дитячих видах діяльності.
3. Параметри сучасного соціального оточення, які впливають на формування та функціонування ціннісних орієнтацій дитини дошкільного віку у системі її взаємодії з соціальним та предметним середовищем.

Практична частина.

Обґрунтувати, чому деформація або гальмування в практиці освітнього простору суспільства системи ціннісних орієнтирів виступає фактором «загрози» повноцінного психічного розвитку дитини дошкільного віку.

Рекомендовані джерела.

Основні [1, 4].

Додаткові [2, 5].

Семінарське заняття 3. Особливості становлення особистості дитини в умовах воєнного стану.

Теоретична частина.

Питання для обговорення

1. Особливості здійснення освітньої діяльності з питань дошкільної освіти в період воєнного стану.

2. Допомога та підтримка родин вимушених переселенців, які виховують дітей дошкільного віку.

Практична частина.

Проблемна дискусія.

Рекомендовані джерела.

Основні [1,3, 4, 5].

Додаткові [3, 5].

Змістовий модуль 2.

Стратифікація суспільства як підґрунтя стратифікації дошкільної освіти

Семінарське заняття 4. Психологічна характеристика дітей з різних стратів суспільства.

Теоретична частина.

Питання для обговорення

1. Маркери соціальної і фізіологічної нерівності дітей.
2. Особливості розвитку і поведінки дітей, що виховуються в дитячих будинках. Соціальне сирітство.
3. Захисні новоутворення дітей-сиріт.
4. Особливості розвитку і поведінки дітей з малозабезпечених родин.
5. Діти сільської місцевості та віддалених від центру країни районів. Вплив етнічних традицій та сімейного виховання на формування психологічних особливостей і поведінку дітей.
6. Характеристика виховання дітей у «середній» страті суспільства.
7. Виховання дітей у заможних родинах.
8. Психологічна характеристика дітей з надзаможних родин.
9. Діти з особливими потребами в сучасному суспільстві. Інклюзивні практики українського суспільства.

Практична частина.

Порівняльна характеристика ціннісних орієнтацій дітей з різних стратив суспільства.

Рекомендовані джерела.

Основні [1, 4, 5].

Додаткові [2, 5].

Семінарське заняття 5. Особливості виховання дітей дошкільного віку у стратифікованому суспільстві.

Теоретична частина.

Питання для обговорення

1. Характеристика освітнього і педагогічного середовища міста і села.
2. Колективне (громадське) та індивідуальне (сімейне) виховання дітей.
3. Організація спеціальної освіти для дітей.

Практична частина.

Вивчення (за матеріалами періодичних видань) досвіду організації освітньої роботи з дітьми в сільській місцевості та віддалених від центру районах України. Підготовка анотації на одну із статей.

Рекомендовані джерела.**Основні** [1, 4].**Додаткові** [2, 5].**Змістовий модуль 3. Психолого-педагогічні аспекти впливу сім'ї на соціалізацію дітей дошкільного віку****Семінарське заняття 6. Виховний потенціал сучасної сім'ї.****Теоретична частина.****Питання для обговорення**

1. Поняття про виховний потенціал сім'ї, потреби його відповідності умовам сучасності.
2. Значення батьківського впливу на становлення особистості дитини, його пролонгованість у часі.
3. Власний приклад батьків та якість їх виховного впливу на дітей.

Практична частина.

Дати оцінку факторам, які знижують виховний потенціал сім'ї: демографічний, економічний, подовження періоду підопічності, ускладнення ситуації виховання, дефіцит сімейного спілкування.

Рекомендовані джерела.**Основні** [1, 2, 4].**Додаткові** [6].**Семінарське заняття 7. Технології проєктування взаємодії з різними типами сімей.****Теоретична частина.****Питання для обговорення**

1. Аналіз поняття «сімейне благополуччя».
2. Особливості впливу сім'ї на особистісний розвиток дитини дошкільного віку.
3. Особливості педагогічної взаємодії з сім'ями з різних стратів суспільства.
4. Шляхи підвищення педагогічної культури батьків.

Практична частина.

Схарактеризуйте методи вивчення особливостей сімейного виховання дитини дошкільного віку.

Рекомендовані джерела.**Основні** [1, 2, 3,4].**Додаткові** [2, 5].**Змістовий модуль 4.****Система закладів дошкільної освіти у стратифікованому суспільстві та особливості їх діяльності**

Семінарське заняття 8. Виховання дітей в альтернативних закладах дошкільної освіти.

Теоретична частина.**Питання для обговорення**

1. Мета, завдання, організація освітнього процесу в Монтессорі-центрах.

2. Вальдорфські дошкільні заклади в Україні

3. Організація роботи з дітьми та батьками в Центрах розвитку дитини раннього та дошкільного віку, Центрах соціально-педагогічної підтримки, консультаційних пунктах.

4. Організація роботи з дітьми в групах короткотривалого перебування, прогулянкових групах в Україні в умовах воєнного стану.

Практична частина.

Аналіз досвіду організації альтернативної освіти дітей за кордоном.

Рекомендовані джерела.

Основні [1,4].

Додаткові [1].

Семінарське заняття 9. Особливості виховання дітей у закладах дошкільної освіти різних типів.

Теоретична частина.

Питання для обговорення

1. Порівняльна характеристика мети, завдань, змісту і методів освітньої діяльності у закладах дошкільної освіти різної форми власності.

2. Особливості побудови освітнього процесу у закладах дошкільної освіти різних типів.

4. Практика інклюзивної дошкільної освіти в Україні.

Практична частина.

Аналіз і систематизація діагностичних методик вияву обдарованості дитини.

Рекомендовані джерела.

Основні [1].

Додаткові [1, 5].

Семінарське заняття 10. Педагогічні засоби об'єднання дітей з різних стратів соціуму.

Теоретична частина.

Питання для обговорення

1. Сучасні дитячі об'єднання: гуртки, секції, клуби за інтересами, літні табори, громадські об'єднання.

2. Народні свята і традиції як засіб об'єднання людей.

3. Соціальні події місцевого значення (облаштування території парку, прибудинкової території, стадіону тощо).

4. Виготовлення подарунків для дітей-сиріт, організація спільних свят для дітей з різних стратів суспільства.

Практична частина. Складання сценарію свята до Дня Святого Миколая для дітей.

Рекомендовані джерела.

Основні [1, 4, 5].

Додаткові [1, 5].